

BASIN TOPLANTISI 17 AĞUSTOS'TAN 6 ŞUBAT'A; ENKAZ ALTINDA KALAN BİR ÜLKE!.. 16 Ağustos 2022

17 Ağustos Kocaeli Depremi 24. yıl dönümü nedeniyle Şube Yönetim Kurulumuz tarafından gerçekleştirilen basın toplantısı Şubemizin Harun Karadeniz Konferans Salonu'nda gerçekleşti. Şube Başkanımız **Fusun SÜMER** tarafından yapılan basın açıklaması toplantısına Şube Sekreter

Üyemiz **Evren KORKMAZER** ve Şube Yönetim Kurulu Üyemiz **Özer OR** katıldı. Basın açıklamasının okunmasının ardından basın mensuplarının sorularına yanıt verildi. Basın metni aşağıdadır. Yayını izlemek için tıklayınız: <https://youtube.com/live/rt3acFKG8FU?feature=share>

17 AĞUSTOS'TAN 6 ŞUBAT'A; ENKAZ ALTINDA KALAN BİR ÜLKE!..

Tarihimizin en yıkıcı depremlerinden olan 17 Ağustos Marmara Depreminin üzerinden 24 yıl, 6 Şubat Depremlerinin üzerinden 6 ay geçti. Söz konusu depremlerin, coğrafyamızın gördüğü en büyük depremlerden olduğuna hiç kuşku yok. Ancak ortaya çıkan can ve mal kayıplarının nedeni olarak depremlerin büyüklüklerine vurgu yapılması, şimdiye kadar çoktan alınması gereken önlemleri almayan, bilime ve mühendisliğe kulaklarını tıkayan anlayışın sığındığı bahaneden öte bir anlam ifade etmemektedir.

17 Ağustostan Sonra Ne Olmuştu, 6 Şubattan Sonra Ne Oldu?

1999 Gölcük Depremi Cumhuriyet tarihinin en büyük depremlerinden biri olarak kayıtlara geçmiş, 7,4 büyüklüğündeki bu deprem tüm Marmara Bölgesini etkilemiştir. Deprem 20 bin civarında yurttaşımızın canına mal olurken 50 bin civarında yaralanmaya sebep olmuştur. Bölgede yaklaşık 113 bini yıkık ve ağır hasarlı olmak üzere toplam 365 bin bina hasar görmüştür. 99 depremlerinin can ve mal kayıplarının yanı sıra ekonomiye de etkisi büyük olmuş, 2001 ekonomik krizinin önemli sebeplerinden biri olarak kabul edilmiştir.

Asıl olarak Marmara Depremi, ülkemizin depreme bakış açısının değişmesinde bir milat olma özelliği taşımaktadır. Depremlere karşı hazırlığın toplumsal bir farkındalıkla, mevzuattan uygulamaya kadar her kademede yeniden yapılanma ve dönüşüm ile mümkün olabileceği tüm kamuoyunca ortak bir fikre dönüşmüştür.

İnşaatlarda kullanılan malzemelerin kalitelerinin artırılmasına yönelik adımlar, yenilenen deprem yönetmelikleri ve haritaları, yeni bir yapı denetim mevzuatının varlığı toplumda 2001 sonrası yapılan yapıların daha güvenli olduğuna dair bir kanaat oluşturmuş olsa da durumun sanıldığı gibi olmadığı, 20 yıllık zaman diliminde hiçbir konuda yeterli hazırlığın yapılmadığı 6 Şubat 2023 depremleriyle ortaya çıkmıştır.

6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri ve 20 Şubat Hatay Depreminin yaratmış olduğu yıkım ne yazık ki 17 Ağustos Marmara Depreminin birkaç katı büyüklüğündedir. Depremden etkilenen 11 il ve çevresinde, resmi rakamlara göre 50 binin üzerinde yurttaşımız hayatını kaybetti, 36 bin civarında bina depremler esnasında yıkıldı, 311 bin bina ise kullanılamaz hale geldi. Uzmanlar bu depremlerin

ekonomik maliyetinin 120-130 milyar dolar civarında olduğunu tahmin etmektedir.

6 Şubat Depremlerinin hemen ardından haftalar boyunca tüm basın-yayın kuruluşlarında yapı üretimi ve denetimindeki sorunlar enine boyuna tartışılmış, Odamız konuyla ilgili yapılması gerekenleri, yıkımın nedenlerini tüm açıklığıyla ortaya koymuştur. Ne var ki Depremi üzerinden henüz 6 ay geçmesine rağmen konu kamuoyunun, yetkili kurum ve kuruluşların ve yöneticilerin gündeminden çıkmış, verilen sözler çoktan unutulmuş görünmektedir. Depremi üzerinden 6 ay geçmesine rağmen bölgede yıkımı bekleyen ağır hasarlı yapılar tehlike yaratmaya devam etmekte, kontrolsüz bir şekilde yürütülen enkaz kaldırma işlemleri çevreye ve insan sağlığına zarar vermekte, imar planlarının oluşturulması süreçleri aksamakta, barınma ve su gibi en temel gereksinimler bile karşılanamamaktadır.

Deprem bölgesinde bazı geçici barınma alanlarının altyapı çalışmalarının tamamlanamadığı ve dolayısıyla pek çok konteynerin depolarda bekletildiği, binlerce yurttaşımızın hala çadırlarda yaşamak zorunda kaldığı, konteyner kentlerde belediye hizmetlerinde ciddi eksikliklerin yaşandığı ve ulaşım sorununun bu kentler için temel bir mesele haline geldiği gözlenmektedir.

Depremlerden Korunmanın Yolu Riskleri Azaltmaktan Geçmektedir

Var olan yapı stokunun büyük çoğunluğu, deprem yönetmelikleri dikkate alınarak yapılmamıştır. Yapılar ya mühendislik hizmeti olmadan üretilmiştir ya da yeterli düzeyde mühendislik hizmeti almamıştır. TBMM'nin İzmir Depremi sonrası kurduğu Araştırma Komisyonunun Temmuz 2021 tarihli raporuna göre Türkiye'de 10 milyon civarında olan yapı stokunun 6-7 milyon civarında olan kısmı riskli yapı statüsündedir. Bu risk ortadan kaldırılmadığı veya azaltılmadığı sürece ülkemiz büyük yıkımlarla defalarca yüzleşeceği gibi, depremler sonrası müdahalelerde de yetersiz kalmaya mahkum olacaktır.

Bugün riskli yapı miktarımız istatistiksel yöntemlerle tahmin edilmektedir. Oysa, Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planına göre 2017 yılına kadar ülkemizdeki yapı stokunun envanterinin çıkartılıp bunlara müdahale edilmesi gerekmektedir. Ne yazık ki 2023 Türkiye'sinde yapı envanterinin nasıl çıkarılacağına yöntemleri bile belirlenmiş durumda değildir.

Yine TBMM'nin Kahramanmaraş merkezli Depremlere ilişkin çıkarmış olduğu Mayıs 2023

tarihli raporundan anlaşıldığı üzere son 11 yıl içerisinde ülke genelinde 238 bin civarında riskli yapıya "Kentsel Dönüşüm" adı altında müdahale edilerek yenilenmesi sağlanmıştır. Yani 2012 yılından bu yana riskli olduğu düşünülen yapı miktarının sadece %3-4 civarındaki kısmı yenilenebilmiştir.

Aynı durum çok ciddi bir deprem tehdidi altındaki İstanbul için de geçerlidir. Bir milyon beş yüz bin civarında yapının olduğu İstanbul'da Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının tahminlerine göre 600 bin civarında yapının riskli olduğu belirtilmektedir. Buna karşılık 81 bin 228 binanın "Kentsel Dönüşüm" kapsamında yıkılıp yenilediği TBMM'nin Mayıs 2023 tarihli raporunda ifade edilmektedir. Buna göre İstanbul'daki riskli yapı dönüşümünün son 11 yıl içerisinde %13-14 civarında kaldığı görülmektedir. Aynı yöntemlerle devam edilmesi halinde İstanbul'un "güvenli" bir yapılaşmaya kavuşması 80 yıl gibi bir zamana yayılacaktır! Kaldı ki bu türlü bir dönüşümün sağlıklı bir kentsel dönüşüm projesi olmadığını aynı rapordaki veriler ortaya koymaktadır. İstanbul'da dönüştürülen 81 bin 228 binadaki 381 bin 214 konut ve 53 bin 942 işyerine karşılık, 702 bin 593 konut ve 64 bin 256 iş yeri yapıldığı ifade edilmektedir. %85 civarındaki yoğunluk artışı kent üzerinde ulaşım, altyapı, sosyal olanaklar gibi konularda büyük bir baskı oluşturup yaşanamaz kentler yaratırken, deprem açısından da yapısal riskleri kentsel risklere dönüştürmektedir. Deprem risklerinin azaltılması kentsel yoğunluğun azaltılmasıyla doğru orantılıdır. Rant odaklı kentsel dönüşüm projeleri riskleri azaltmadığı gibi artırmaktadır. Kaldı ki gerçekten acil olarak dönüştürülmesi gereken binalar/bölgeler rant getirisi olmadığı takdirde kaderine terk edilmektedir. Rantsal getiriden faydalanmak için son dönemlerde yapılmış ve yapısal risk taşımayan bazı binaların da kentsel dönüşümden faydalanarak yıkılıp yeniden yapıldığı bilinen bir gerçektir.

Riskler sadece bunlarla sınırlı değildir. Deniz kıyıları, dolgu alanları, dere yatakları ve çevresi ciddi bir riskle karşı karşıyadır. Okullar, hastaneler, itfaiye binaları ve diğer kamu binalarının deprem güvenlikleri belirsizdir. Ulaştırma yapıları, su yapıları, altyapı şebekeleri, su arıtma tesisleri, doğalgaz, enerji ve haberleşme ağları risk altındadır. Tarihi ve kültürel yapılar büyük bir risk altındadır. Kentlerimizdeki benzin istasyonları, yanıcı, zehirleyici ve kirlenici maddelerin işlendiği, depolandığı ve dağıtıldığı yerlerde ciddi bir risk vardır. Bu tür aktiviteler çoğu kez iskân alanlarıyla iç içedir.

Yeni Riskli Yapı Oluşmaması için Yapı Denetim Sisteminin Değişmesi Gerekir

6 Şubat depremleri açık bir şekilde göstermiştir ki yapı denetim hizmeti en temelde bir kamu görevi olarak ele alınmalı, serbest piyasa koşullarına terk edilmemelidir.

Çünkü bir yapı, mülkiyeti ister devlette, ister gerçek kişilerde, isterse özel kuruluşlarda olsun doğrudan toplumun güvenliğini, tarihini, kültürünü, konforunu, ekonomisini ve çevresini etkileyen/ilgilendiren bir varlıktır. Bu özelliklerinden dolayı yapılar kamusal varlıklardır.

2001 yılında çıkarılan 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun özel Yapı Denetim Kuruluşları ve Laboratuvarları ile denetimin daha sağlıklı yapılabileceği varsayılrsa da bu sistem ile denetim hizmetinin kamusal niteliği yok sayılmış ve denetim hizmeti ticarileştirilmiştir. Mevcut sistemin asli unsurları olan yapı denetim kuruluşları doğası gereği kâr amaçlı ticari kuruluşlardır ve devlet bu kuruluşlar üzerinde etkin bir denetim mekanizması kuramamıştır.

Üstelik 2019 yılına kadar müteahhitlerin kendi denetim şirketlerini belirlediği bir sistem yürürlükte olmuş ve 18 yıl boyunca müteahhitlerin kendi denetçilerini seçmesiyle yapı denetimi işleri yürümüştür. 2019'dan sonra müteahhidin kendisinin denetçiyi belirleme sisteminden çıkılarak havuz sistemine geçilmesi de sorunları çözmeye yetmemiştir.

Teknik kadrolar nitelikleri ve yapabilirlikleri sorgulanmaksızın yapı denetimi sisteminde görev üstlenebilmektedir. Oysa, denetim hizmetlerini yapanlar, yapılan işin önemi gereği bilgi, deneyim ve uzmanlık sahibi olmak durumundadır. Ancak sistem bu tür elemanların görev yapabilmesine olanak sağlamamaktadır. Bununla birlikte yapı denetim kuruluşlarında çalışan mühendisler bir maliyet kalemi olarak görülmekte, nitelikli

işgücünden kaçınılmakta, hatta hizmet almadan teknik elemanların imzalarını kullanma yoluna gidilmektedir.

Mevcut Yapı Denetim Yasası'nın öngördüğü, ticari yanı ağır basan yapı denetim şirketi modeli yerine; uzmanlık ve etik değerlere sahip yapı denetçilerinin etkinliğine dayalı, meslek odalarının sürece etkin katılımını sağlayacak yeni model hayata geçirilmelidir. Proje denetimi ve yapı denetimi birbirinden ayrılmalı, proje denetimi doğrudan kamu eliyle yapılmalı, Yapı Denetim Kuruluşları doğrudan kamuya karşı sorumlu olmalı ve onun denetiminde çalışmalıdır.

Yapıların İnşa Aşamasındaki Mühendislik Hizmetleri Hayati Önemdedir

Deprem ve diğer afetlerin yapılarda yaratmış olduğu hasarların çok büyük bir kısmının imalat kusurlarından kaynaklandığı bilinmesine rağmen inşa sürecinin temel aktörü olan şantiye şefliğine gerekli önem verilmemektedir. Uygulamada şantiye şefliği hizmeti sadece resmi prosedürleri tamamlamak amacıyla kağıt üzerinde kalmaktadır. Dolayısıyla Şantiye Şefliği formalite olmaktan çıkarılmalı, her şantiyede tam zamanlı olmak üzere bilgili ve işin gerektirdiği deneyime sahip mühendisler vasıtasıyla yapılması sağlanmalıdır.

Yetkin Mühendislik Şarttır

Bugün ne yazık ki, ülkemizde bir işi yapabileme yeterliliğine haiz olmanın ölçütü, diploma sahibi olmaktan geçmektedir. Diploma, mühendis ya da mimarın o konuda eğitim almış kişi olduğunu göstermenin yanı sıra o alandaki işi yetkinlikle yapabilmenin de göstergesi sayılmaktadır. Oysa diplomanın belgelediği eğitim her koşulda çok önemli ve gerekli ise de bir işi gerektiği gibi yapabilmenin ölçütü olarak alınamaz. Bunun, öğretici, geliştirici, olgunlaştırıcı ve nitelikli bir uygulama deneyimi ile tamamlanması, bir başka deyişle, mühendisin düzeyli bir uygulamanın içinde pişmesi gerekmektedir.

İnşaat mühendisliği çok geniş bir mühendislik dalı olma niteliğinin yanı sıra uygulaması ile de tecrübenin büyük öneme sahip olduğu bir meslek alanıdır. Dört yıllık bir mühendislik lisans eğitimini tamamlamak, mühendislik yetki ve sorumluluklarını kullanmak için yeterli değildir. Bu sebeple, inşaat mühendisliğinin ilgi alanına giren konularda halkın güvenli yaşam hakkının korunması ve yatırımların ekonomik sınırlar içerisinde kalması amacıyla "Yetkin Mühendislik" sisteminin hayata geçebilmesi için yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla 1938 yılından bugüne değiştirilmemiş olan 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Kanunu değiştirilmeli Meslek Odalarının kendi meslektaşlarını yetkinliklerine göre belgelendirme ve yetkilendirme hakkı getirilmelidir. Çünkü tüm dünyada olduğu gibi meslek içi eğitim, mesleki bilgiyi-deneyimi ölçme ve değerlendirme, mesleki faaliyetlerin ve meslek etiğinin takibi gibi süreçler ancak Meslek Kuruluşları aracılığı ile yapılabilir ve sürekliliği sağlanabilir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, gerek kamu kurumlarının, gerekse kamusal alanların ihtiyaç duyduğu nitelikli mühendislik hizmetlerini tanımlarken Meslek Odalarının belgelendirme sistemlerini baz almalıdır. İmar Kanunu, Yapı Denetim Kanunu, Afetlerle İlgili Kanunlar, İhale Kanunu gibi yapılaşmayı belirleyen pek çok kanun ve bağlı yönetmelik, şartname ve tebliğlerinde tarif edilmeye çalışılan mühendislik hizmetleri Meslek Odalarının vereceği belgeler ile tanımlanmalıdır.

Sonuç

1- Özellikle son 20 yıl içerisinde başta depremler olmak üzere tüm afetlere yönelik politikaların ve atılması gereken adımların tüm boyutlarıyla neler olması gerektiği konularında, başta kamu kurumları ve karar organları olmak üzere hemen her kurum tarafından raporlar, planlar hazırlanmış ve kararlar üretilmiştir. Ancak son depremler sonuçları itibarıyla göstermektedir ki, alınan kararlar ve yapılan çalışmalar büyük oranda palyatif kalmış durumdadır.

Dolayısıyla öncelikle sağlam, kararlı ve istikrarlı bir siyasi irade ile kamunun ihtiyaç ve menfaatlarını gözeterek, meselelere bütüncül ve bilimsel bakabilen politik bir anlayışa ihtiyaç vardır.

2- Afetlere hazırlık çalışmaları kaynak ve zaman gerektiren uzun soluklu çalışmalardır. Yani siyasi kadroların ihtiyaç duyduğu ve kendi dönemlerinde yapıp bitirebilecekleri gösterişli yapılar/faaliyetler olma özelliğine sahip değildir. Dolayısıyla gerek merkezi, gerekse yerel yöneticilerin esnetip gevşetmeyeceği yasal düzenlemeler yapılmalı, kaynakların doğru ve yerinde kullanımı için önlemler alınmalı, aksine davranışların hukuki ve cezai yaptırımları olmalıdır.

3- Rant odaklı imar düzeni ile yapılaşmada kuralsızlığın ve cezasızlığın hakim olması kaçak yapılaşmanın önünü açmakta bunun sonucunda da imar afları zorunlu hale gelmektedir.

Unutulmamalıdır ki, yozlaşma kültürü büyükten başlayıp küçüğe doğru yayılmaktadır. Sermaye gruplarının, "güçlü" kesimlerin inşaatlarına göz yumup tam tersine özel düzenlemelerle hukukileştirmeye çalışılmak toplumun geneline emsal teşkil etmektedir. İmar kuralı kuraldır. Merkezi ya da yerel siyasi/iktisadi aktörlerin çıkarlarına göre delinmemelidir.

4- İmar planları doğayı ve toplumsal yaşamı etkileyen, şekillendiren bütüncül planlardır. Afet risk haritaları, mikro bölgeleme çalışmaları, büyüme projeksiyonları, ulaşım ve altyapı planları gibi alt çalışmalar, bilimsel ve teknik içerikli, çok yönlü, çok bileşenli çalışmalardır. Bu kriterlere göre hazırlanmayan veya özel uygulamalarla sürekli delinen/değiştirilen planlar, sağlıklı yapılaşmanın önceli olan sağlıklı kentleşmeyi olumsuz etkilemektedir. İmar planlarının sağlıklı bir şekilde oluşturulması ve sürdürülmesi nitelikli katılımçılıkla mümkündür.

- İster yeni alanlar üzerinde yapılan çalışmalar, ister mevcut planlar üzerindeki tadilatlar olsun her türlü imar çalışması şeffaf, katılımcı ve tekniğine uygun olmak zorundadır.
- Tarımsal ve riskli alanların yapılaşmaya açılması sınırlandırılmalı, sorunlu, zayıf zeminlerde yüksek katlı konut ve benzeri yapılar için yapı izni verilmemelidir. İstisnai durumlarda kural ve kriterler titizlikle belirlenmeli ve denetlenmelidir.
- Özellikle çok katlı konut yapılarında yapısal düzensizlik yaratan uygulamalara son verilmelidir.

5- Sağlıklı yapılaşma, nitelikli bilimsel/teknik kurallar, nitelikli eğitim, nitelikli mesleki hizmetler, nitelikli müteahhitlik ve nitelikli kamusal denetim ile mümkündür.